

POVIEST EGIPATSKE CRKVE

(Sjedinjeni i nesjedinjeni Kopti)

(Svršetak)

Dr K a m i l o D o č k a l

Prema kanonima ne mora izabrani biti biskup. Ako izabrani nije biskup, u tom mu slučaju u nekoliko dana podiele sve redove, a u roku od jedne sedmice mora biti konsekracija.

Vlast patrijarata iz Kaira proteže se ne samo na Egipat i Nubiju, nego i na Abesiniju. Metropolit, koga šalje patrijar u Abesiniju, je skoro posve neovisan. Patrijar ima dužnost bdjeti nad čistoćom vjere, no on ne smije mienjati crkvene discipline ni bogoštovnih obreda. On posvećuje biskupe i blagoslivlje sveto ulje za cio patrijarat.

U upravi crkve pomaže patrijaru nekoliko naslovnih biskupa i tajnika, izabranih većinom između monaha. Patrijar treba da živi u strogom nemrsu. Običaj mu je zabranio jesti i ribu i piti vino. Njegovi dohodci sastoje se od osobnog poreza, koji treba da plaća svaki odrastao vjernik, a koji se ravna prema imuštvenom stanju pojedinog vjernika, te iz pristojbi za posvetu biskupa i za vršenje drugih vjerskih čina.

Za biskupa se traži od kandidata, da ima 50 godina, da nije oženjen i da uživa dobro mišljenje. Biskupe bira svećenstvo i puk po izabranim punomoćnicima između monaha. Oni upravljaju svojim biskupijama vrlo samostalno, a da ne daju o tom nikakova računa patrijaru. Živu od dragovoljnih darova i od osobnih pristojbi, koje ima da plaća svaki odrastao vjernik. Kako piše R. Janin, često se događa, da biskupi primaju novac i za ordinaciju. Simonija — kako on veli — vlada u Egiptu od najviših do najnižih. Život biskupa ima biti strog, kao i patrijatra. Naobrazba biskupa ne stoji danas visoko. Mnogi ne znadu više od početaka vjere. Riedko koji znade više, nego što je u koptskoj liturgiji.²¹⁰

U doba najveće slave brojila je koptska crkva više od 100 biskupija. Koncem 16. st. pao je taj broj na 10. Vjerska sloboda, koja je započela dolazkom Muhamed - Ali-a, uzbudila je vjerski život Kopta. To se opazilo i u razvoju njihove crkvene hierarhije. Iza englezke okupacije je stanje još povoljnije.

Danas je crkvena organizacija nesjedinjenih Kopta ovakova. U Kairu je patrijar, koji ravna svojom bi-

²¹⁰ Raymond Janin, op. cit. 593—597.

skupijom. Osim njčega postoji u Egiptu još 11 metropolita i 2 biskupa. Prvi metropolit koptske crkve iza patrijara je metropolit *Jeruzalema*, koji ravna nesamo malom kolonijom u Svetom Gradu, nego i pokrajinama u sjevernom Egiptu. Stoluje ili u Jeruzalemu ili u Jaffi. U Jeruzalemu imadu nesjedinjeni Kopti malu kapelu u crkvi Božjeg groba i veliku crkvu u blizini svetog groba. Ostali su metropoliti ovi: *Becherieh* i *Manufieh* sa sjedištem u *Aleksandriji*, *Beni-Suef*, *Minieh* i *Asmun* sa sjedištem u *Miniehu*, *Sambo* i *Kaslaim* sa sjedištem u *Daruthu*, *Kaneh* i *Kos* sa sjedištem u *Kenehu*, *Esneh* i *Luksor* sa sjedištem u *Esnehu*, *Assiut*, *Abu-Ting*, *Akhmin* i *Graga* sa sjedištem u *Akhminu*, *Khartum* i *Nubija* sa sjedištem u *Khartumu*.

Biskupa su dva, svaki upravlja svojom biskupijom. To su: *Fayum* i *Ghizeh* sa sjedištem u *Fayumu* i *Ambub* i *Manlalat* sa sjedištem u *Manfalatu*.

Osim ova dva biskupa Ordinarija nose naslov biskupa 4 predstojnika samostana. To su samostani: sv. *Antuna*, sv. *Pavla*, *Mohárag* i *Baramus*.

U svih 14 dieceza živi danas oko 1 milijun nesjedinjenih Kopta sa 900 svećenika i 500 crkava.²²⁰

Svoju odgoju dobiva nesjedinjeno koptsko svećenstvo u dva sjemeništa: *Kairo*, te *Masara* i *Mahmas*. Znanstvena razina koptskog svećenstva je niska. Ona se ograničuje često samo na čitanje koptskog jezika (tim nije mišljeno i razumjevanje jezika), te na znanje obreda. Birani između zanatlija i oženjenih žive u skućenim prilikama, te nemaju ni vremenna za veću duhovnu djelatnost. Jedva je koji od njih sposoban, da puk vjerski poučava. Unatoč toga puk ih vrlo poštuje, pa i oni bogatiji. Njihovo se odielo ne razlikuje mnogo od običnog odjela drugih Iztočnjaka osim što imaju crni turban. Nose dugu bradu, no nemaju nikada duge kose.

Redovnički život, nekoć tako bujan, izgubio je mnogo od svoje slave. Veći dio samostana je bez monaha. Život redovnički postoji danas u samostanu sv. *Antuna*, sv. *Pavla*, u 4 nitrijska samostana i u *Moharagu*. Monasi praktičiraju vječni nemrs, pa su revni u svetom oficiju. No to je sve, što su baštinili od starog monaštva. Ništa se ne bave duhovnim radom. Ručni rad su smanjili, koliko je bilo moguće. Vrieme troše na svoj način: u pušenju i čevrljanju. Svaki ima svoju tečevinu, kojom gospodari po volji. Njihova se odjeća sastoji u lanenoj tunici smeđe boje, crnom plaštu s dugim rukavima, te pojansom od kože. Na glavi nose bijelo crtani turban, koji pokriva vrlo uzku crnu kukuljicu i šešir crven ili ljubičast. Koptski monasi posvema briju kosu, pa se nikada ne odkrivaju, ni u

²²⁰ Raymond Janin, op. cit. 594.

crkvi. Kod čitanja oficija oni se podupiru o štap, koji ima oblik slova T. Od svjetovnih se svećenika razlikuju malom vrpcom od crne vunene tkanine, dva prsta duge, koja pada na zatiljak a zbove se askim.

Osim mužkih postoje tri ženska koptska samostana.²²¹

Stenjući kroz 1200 godina pod muslimanskim jarmom pozajmio je koptski puk mnogo toga od Arapa. Tako na pr. obrezovanje. Nije to više vjerski obred, nego narodni i sanitarni. Puk je vrlo slabo poučen u vjeri, pa ima dosta sujevjernih običaja. No unatoč svēga toga on je svojoj vjeri odan više od drugih. Baš zato, jer je radi vjere bio progonjen, on svoju vjeru ljubi. Post drži, kao i obrede.

Kopti pokazuju veliku želju za znanjem. Rado pohađaju škole, pa gdje nemaju svojih vjerskih škola, polaze državne škole, gdje se za njih drži posebna vjerska pouka. Bogatiji idu mnogo i na sveučilište. U novo doba ih ima mnogo trgovaca i činovnika, pa uzimaju udjela u političkom životu, osobito u radu za nezavisnost Egipta. Kako Kopti svoju vjeru ljube i kako su moralni želeći imati brojniji porod, ne će propasti, nego se mogu nadati samo većemu porastu.²²²

Patnje, koje su podnosili kroz 1200 g. robovanja radi Krista, izprosit će im jamačno Božju milost. Bog dao, da jednom nađu put u zajednicu prave crkve.

²²¹ Raymond Janin, op. cit. Str. 597.

²²² Francuzki misionar J. Delplanque opisuje u »L'Union de l'Église« 1927. Nr. 24. Str. 282—285 sadanje stanje nesjedinjenih Kopta, pa stavlja veliku nadu na djelovanje misionara i domaćeg svećenstva. On veli: Nesjedinjeni Kopti rasijani su po celom Egiptu. Oni su pravi potomci starih Egipćana. Oni su ostatak slavne nekoć crkve aleksandrijske, crkve sv. Atanzija, sv. Ćirila. Oni su potomci »velikih otaca pustinje«, sv. Antonija, sv. Pahomija i dr. Uvučeni su više u skizmu, nego u herezu po patrijaru Dioskuru, koga je kalcedonski sabor osudio radi verbalnog Monofizitstva. Egipćani su postali Monofiziti više iz političkih nego iz vjerskih razloga, naime iz mržnje na Grke. Poput Sirije nije ni Egipt mogao podnositi političke i vjerske prevlasti Carigrada, pa kad su provalili u Egipt Arapi, oni su ih primili s veseljem. Arapi nisu ostali dugo snosljivi, pa stadoše tlačiti Kopte. Većina ih je primila Islam. Manjina je ostala vjerna svojoj vjeri i u najtežim progonima. Oni su na to i ponosni. Ljubeci svoju vjeru teško se Kopti odlučuju za sjedinjenje s Rimom. I kraj velikog napora misionara nema govora o masovnim prelazima. Prelazi su pojedinačni, vazda iz čistih vjerskih motiva i iz osvjeđenja. Dok se stariji krate prieci, začudo dopuštaju rado svojoj djeci, da priedu. Zato je od vrlo velike važnosti osnivanje misionarskih škola, koje pohađa i nesjedinjena omladina. Tu stiču velike zasluge Školska Braća, Lionski oci francuzkih misija, sestre Naše Gospe od Apostola, sestre Božje Ljubavi iz Besançon, sestre Dobroga Pastira. Djelo, započeto u školi, nastavlja se u omladinskim društvima, gdje se dovršava rad konverzije. Ovako dobro pripravljeni prelazi stvaraju elitu katoličke koptske inteligencije, koja je dobro odgojena, poučena i utvrđena u vjeri, puna revnosti i djelatnosti. Tu mnogo pomaže domaće koptsko svećenstvo, na čelu sa svojim sadanjim biskupima.

LITERATURA ZA POVIEST EGIPATSKE CRKVE

1. E. Renaudot, *Historia patriarcharum Alexandrinorum Jacobitarum a divo Marco usque ad finem saeculi XIII.* Paris 1713.
2. M. Lüttke, *Aegyptens neue Zeit,* Leipzig 1873.
3. A. J. Butler, *The ancient Coptic Churches of Egypt.* Oxford 1884.
4. B. T. A. Evets, *The Rites of Coptic Church.* London 1888.
5. G. Macaire, *Histoire de l'Église d'Alexandrie.* Cairo 1888.
6. Em. Bey, *Studi storici dommatici sulla Chiesa Giacobita-Copta.* London 1890.
7. G. Macaire, *Eglise copte.* Kairo 1893.
8. F. Robinson, *Coptic apocryphal Gospels,* Cambridge 1896.
9. E. L. Butcher, *Story of the Church of Egypt,* London 1897.
10. *Synodus Alexandrina Coptorum habita Cairi in Eegypto anno 1898.* Roma 1899.
11. M. Fowler, *Christian Egypt, Past, Present and Future,* London 1901.
12. K. Lübeck, *Die christlichen Kirchen des Orients.* Kempen-München 1911.
13. Scott-Moncrieff, *Paganism and Christianity in Egypt,* Cambridge 1913.
14. A. Heckel, *Die Kirche von Aegypten.* Strassburg 1918.
15. H. Deleheye, *Les martyrs d'Aegypt u »Analecta Bollandiana«,* Paris - Brüssel 1922.
16. G. Graf, *Ein Reformversuch innerhalb der koptischen Kirche in 12. Jahrhundert.* Paderborn 1923.
17. Vinc. Buri, *L'Unione della Chiesa Copta con Roma sotto Clemente VIII.* Roma 1931.
18. S. Congr. Orient., *Statistica con cenni storici della Gerarchia e dei fedeli di rito orientale.* Roma 1932.
19. Kl. Kopp, *Glaube und Sakramente der koptischen Kirche.* Rom 1932.
20. R. Strothmann, *Die koptische Kirche der Neuzeit.* Tübingen 1932.
21. C. de Clerq, *Les Églises d'Orient,* Paris 1934.
22. Charl. Lagier, *L'Orient Chrétien des Apôtres jusqu'à Photius.* Paris 1935.
23. Fr. Heiler, *Urkirche und Ostkirche,* München 1937.
24. Sever. Salaville, *Armeni, Siri, Copti et Etiopi nella luce del Concilio Fiorentino u »L'Oriente Cristiano e L'Unità della Chiesa«.* Roma 1938.